

1, p. 66.

Ha quedat aclarit que era sistemàtic el procedir d'OPou, gironí que havia fet carrera a València, de donar a parelles el mot més usual a Val. al costat del més corrent en el Princ. (sovint amb formes peculiarment gironeses): és el que fa aquí, tant per al ble com per al moquis (donant prioritat per a aquell a la del Sud i per a aquest a la del Nord): «DE LA CUYNA Y AHINES: cresol de tres meches --- la *mecha* o *bleve* --- lo moquis o *pavil*: fungus; *espavilar* o *mocar*: exfungare, emungere; celler ---» (*TbPu.*, 227) (*blève* és variant peculiar gironesa, en lloc del cat. central *ble*, i per això la postposa a *metxa*). En el PVal. he sentit avui el mot com a nom d'una herba silvestre (potser l'herba *blenera*): a Quatretonda m'explicaren que per als encostipats agafen una gavéja ('ramellet') de *póvil*, i en fan una aigua, mentre que en l'adjacent vila de Benigànim ja no usaven el mot i em digueren que ho fan amb l'anomenada *orella de burro* (que, si ho vaig entendre bé, és la mateixa), 1962.

DERIV.: Si verament *pavil* fou una forma genuïna —mal sigui mossàrab— ens explicariem millor la forta propagació i acceptació del derivat *espavilar*, *-ilat*, que altrament, si *pabil(o)* hagués estat un mer castellanisme, resultava sorprenent: entre altres coses perquè el mot en català ha pres més amplitud semàntica que en castellà, on es manté més limitat a l'acc. etimològica. Ja el tenim en un doc. de les Drassanes barcelonines, de 1601 (i potser ja en el de 1567, que aquell renova): «canalobres y tisores d'*espavilar*, de argent» (Moliné ed. del *Consolat*, p. 321).

Avui dia *espabilat* se sent fins al capdamunt dels Pirineus pallaresos (Arcu i Tor de Vall Ferrera, 1932-3), si bé en els parlars al Nord i Nordest de Bna. s'usen molt més *mocar*, *esmoquissar* en els sentits materials, i *eixerit*, *eixeribit* i variants en el figurat; *espavilladora* «emunctorium» ja fou registrat pel DTo. de 1757, i «*espavillat* o *ingeniós*: solers, callidus» en Lacav., Belv. sembla vacillar entre la forma amb *-l* i amb *-ll*: «*espavillar*: mocar el llum; *espavilat* 'despabilado', *espavilar*: desvetllat, *vigilans*; *espavillar*: viu, prompte: despabilado, *avisgado*»; i Lab. ho copia amb la mateixa doble forma sense gosar unificar-ho.

«La Quelina *espavilava* 'l llum d'oli que penjava del sostre», Bosch de la Trinxeria (*Lena*, 25); i en el sentit figurat: «Oh, és que tot lo dia 't veig caygut y malmirós, qu' are meteix te pendrian per un vell cansat del món: y convé que t'*espavilis*», Noller (*Vilaniu*, 137); Fabra no ha vacillat a considerar legítim aquest mot (*DOrt.*), mentre que ha condemnat sempre *pabil*, *-vil*, i *metxa*.

Una variant més regional, del Nordest, conté una variant amb *-r* afegida: «La mateixa Parla, que per *esparvillada* que fos, no podia sospitar sense motius, prengué de bona fe aquell recado», Feliu i Codina, *La dida*, any 1875, p. 46; «Era un mul d'estampa gallardíssima: alt, *esparvillat*, de cama nerviosa i prima», Ruyra (O. C., 44). Tallgren (*Glanures* I, 170), se'n preocupà (crec per la lectura del mot en Ruyra), i ell s'ho explicava com a contaminació de *espavilat* amb

esparpellat. En realitat, per més que aquest adj. no faci escrípol semblant deriv. de *parpella*, és una base ben dubtosa: la dóna Vogel i alguna ed. tardana del Lab., però no és d'ús gaire estès i el sentit real que té és el de 'espargir' (=fr. *éparpiller*, it. *sparpagliare*), sense cap relació amb *parpella*; altrament el Lab. de 1839 el que dóna és *esparpillar* «avivar lo enteniment» amb *i*, i aquest tampoc no és conegut: Labèrnia era del Maestrat, i degué interpretar malament un mot del Nordest que li era poc familiar. Amb raó ho corregí Spitzer (*Lexikk*, 61) suggerint com a agent del canvi *escarbillat* = oc. mod. *escarrabilhà*.

Paviment, *pavimentació*, *pavimentar*, V. por *Paviota*, castellanisme (DECH PAVO IV, 442.43) *Pavo*, *pavó*, variants acastellanades de *pago*, PAO *Pavó*, *pavonès*, V. paó *Pavor*, castellà per *paor*, POR *Pavorde*, *pavordessa*, *pavordia*, V. *pab-* (PONDRE) *Pavorit*, V. por *Pavorós*, variant acastellanada de *paorós* (POR) *Pavot*, V. *papáver Pavulla*, encreuament de *patolla*, *pat(r)ulla* amb *gavella Paxall*: no existeix (error de lectura) *Payment*, V. *paviment Payola* mal llegir per *pariola* (PEROL) *Pe* i *pea* 'arada', V. *aper* (PAR); per a 'bugader' és barroeria de Griera —en lloc de *per* (PEROL), pron. sempre *pér* o *pérk*— per confusió amb l'anterior *Peada*, *peal*, V. *peu* *Pealla* grafia incorrecta (pron. *paákáka*) per *pe-laia* (creient que *í* estigui per *yl* pron. *í*)

Peau, del gr. *παύων* 'himne de guerra que entonaven els grecs com a marxa d'atac etc.' (freqüent en Xenofont: l'èpic *pean* de Cunaxa etc.) *Peana*, *peany*, *peanya*, *peàs*, *peatger*, V. *peu* *Peató*, rebutjat amb raó per Fabra com a nom acastellanat: es diu amb avantatge *gent de peu*; ¹ fóra útil un terme comparable al fr. *piéton* i cast. *peatón*; com que usar *peons* com l'it. *pedoni* per a la gent que va a peu i no en vehicle, per carrers i carreteres, toparia amb gran resistència, potser, doncs, podríem decidir-nos a dir-ne *els pedestres*, que fóra llatínisme correcte i viable (angl. *pedestrians* en aquest sentit). *Vianant* no era ben bé això: però si convé, sembla acceptable. En el sentit § 2 de l'AlcM (*peató*) sempre s'ha dit en bon català *un propi* o *l'ordinari*.

¹ «Pont --- amb contribució pecunària tarifada per carruatges, cotxes, cavalleries y *gent de peu*», B. de Maldà, *Excursions*, p. 102.

Pebet, *pebeter*, grafia acastellanada i dolenta (que renega de l'origen català del mot), i que per tant cal reemplaçar per *pevet* (PEU).

Peborde, V. *paborde* (PONDRE)

PEBRE, del ll. *pĭper*, -ĒRIS, id. □ 1.^a doc.: 1249 (Llucuda de Cotlliure).

«Carga de *pebre* e de gingebre, de lacha, d'encens, ---, de sucre: prenen los corredors, per corredures, per cascuna carga, 8 drs. ---», tarifa dels corredors de Bna., de 1271 (*EntreDL* I, 155, § 1). «Lo foc hac una vegada apetit de engendrar lo gra del *pebre*, e ajustè 4 punts de si mateix, ab tres punts de la terra e --- Ic foc qui, engendrant lo gra del *pebre* --- sots complecció